

PREGLEDNI RAD – REVIEW SCIENTIFIC PAPER

**MEĐUNARODNO PRAVNI I KRIMINOGENI ASPEKTI
MIGRATSKE KRIZE U BOSNI I HERCEGOVINI**

Mile Matijević¹, Ajna Jodanović²

¹Univerzitet za poslovne studije Banja Luka, Fakultet pravnih nauka, Jovana Dučića 23a, 78 000 Banja Luka, Bosna i Hercegovina, matijevicdmile@gmail.com

²Univerzitet u Bihaću, Pravni fakultet, Mehe Hadžiabdića bb, 77 000 Bihać, Bosna i Hercegovina

APSTRAKT

Više godina na području Bosne i Hercegovine boravi više hiljada migranata iz raznih država Azije. Njihovo kretanje ka željenom odredištu je zaustavljeno u Bosni i Hercegovini zbog nemogućnosti ulaska u zemlje Evropske unije. Svojim dolaskom i boravkom u Bosni i Hercegovini migranti krše brojna međunarodna pravila kretanja građana u suverenim državama, počev od ilegalnih ulazaka u državu, neposjedovanja validnih dokumenata, neprijavlivanja boravka, i dr. Nadležni državni organi na nivou Bosne i Hercegovine duže vrijeme ne uspijevaju pronaći uspješan model rješavanja migratske krize. Uglavnom se zadovoljavaju „parcijalnim“ rješenjima, prebacujući odgovornost jednih na druge, bez krajnje stvarne želje i uspjeha da obezbijede bezbjednost građanima Bosne i Hercegovine na područjima gdje se kreću i borave migranti. Sa kriminološkog aspekta posebno je problematičan boravak i ponašanje migranata. Naime, brojna su krivična djela koja čine migranti, kao što su krađe, teške krađe, ugrožavanje sigurnosti, ubistva, tjelesne povrede i dr.

U radu će se prezentirati aktuelne povrede međunarodno pravnih normi, kao i stepen kriminogenosti boravka i ponašanja migranata u Bosni i Hercegovini, a posebno na području Unsko sanski kantona, gdje je navedeni problem najizraženiji.

Ključne riječi: Migranti, međunarodno pravo, Unsko sanski kanton, kriminalitet, boravak, krađe, ubistva.

UVOD

Polazeći od toga da su migracioni procesi sa historijskog aspekta veoma stara pojava, u prvom dijelu rada ćemo ukazati na temeljne aspekte savremenih migracionih procesa, nastojeći pri tome u središte pažnje staviti osnovne razloge sveprisutnih migracija. Teorijsko-metodološki okvir rada nastojeće da pojasni temeljne odrednice problema migrantskih kretanja i uopće migrantskog fenomena. Analizu međunarodnog i domaćeg pravnog okvira koji se odnosi na oblast migracija ćemo propustiti kroz istraživanje koje smo proveli kada su u pitanju počinjena krivična djela od strane migranata na prostoru Unsko-sanskog kantona kao područja na kojem su zabilježena najveća kretanja migranata kada je u pitanju Bosna i Hercegovina. U vezi sa navedenim, u završnom dijelu rada ćemo kroz praktično istraživanje analizirati sigurnosne izazove s kojima se suočava Unsko-sanski kanton uslijed migrantske krize.

TEMELJNI ASPEKTI SAVREMENIH MIGRACIJA

Migracije odlikuju ljudsko društvo od njegovog nastanka, a naročito široke razmjere i različite forme dobijaju u savremenom dobu. Pojedinci i manje ili veće društvene grupe oduvijek su nastojali da dođu do regiona koji im omogućavaju život u povoljnijim uslovima, koji se prevashodno mogu odnositi na društvene, političke, ekonomske, klimatske i druge uslove. Historija ljudskog roda je ujedno i historija migracija (Blagojević i Milosavljević, 2016, str. 79). Riječ migracija potiče od

latinske reči migrare, što znači lutanje, kretanje, seljenje (Maksimović, 2018, str. 192). S tradicionalnog aspekta posmatrano migracije podrazumijevaju „privremeno ili trajno, dobrovoljno ili prinudno preseljavanje stanovništva, kako unutar granice jedne države, iz jednog sociokulturnog lokalnog ili regionalnog ambijenta u drugi (unutrašnje migracije), tako i iz jedne države u drugu (međunarodne migracije)” (Mijalković i Petrović, 2016, str. 2). Naime, „migranti napuštaju (emigranti) sredinu u kojoj su živjeli (emigraciono područje) i dolaze (imigranti) u novu sredinu (imigraciono područje)” (ibidem). Kako ističu autori Mijalković i Petrović: “Na kretanju (tranzit) iz mjesta dotadašnjeg življenja (polazište, država porijekla) do novog mjesta življenja (odredište, država destinacije), migranti prolaze kroz određene georegije (tranzitna područja), i tada se smatraju migrantima u tranzitu” (ibidem).

Temeljni razlog pokretanja čovjeka jeste zapravo zadovoljavanje jedne ili više potreba, kao i očekivanje da će život na nekom novom prostoru biti bolji i lakši. Upravo se takvo pokretanje naziva seoba ili migracija, iako je između ova dva pojma ipak prisutna razlika. Tako se seobe shvataju kao „spontana i organizovana akcija premeštanja (seljenja) ljudi iz jednog mjesta u drugo, sa jedne teritorije na drugu i one se razlikuju od migracija, po tome što su migracije više pojedinačna pojava i često su povremene pojave, za razliku od seoba koje su masovnije i po prirodi drugačije” (Maksimović, 2018, str. 192). Migracije se često označavaju kao „kretanje osobe ili grupe osoba iz jedne geografske jedinice u drugu, preko administrativne ili političke granice, sa ciljem da se privremeno ili trajno nasele na mjestu koje se razlikuje od mjesta porijekla (Stanković i Milosavljević, 2018, str. 204).

Migracije je ispravno posmatrati kao “historijsku konstantu” koja je u „uzročno-posljedičnoj vezi s nizom drugih faktora, čija se tematika aktualizira u određenim kritičnim trenucima” (Mikac i Dragović, 2017, str. 137). Kada se govori o savremenim migracijama, vrlo često se zaključuje da iste „nisu na dobrovoljnoj osnovi već da su ih uzrokovali različiti faktori i da su ljudi koji se izmještaju sa jednog prostora na drugi uglavnom primorani na to” (Pejanović, 2017, str. 849). Tako autor Pejanović ističe da se dobrovoljne migracije javljaju „kao posljedica teških ekonomskih i socijalnih uvjeta za život, te se građani opredjeljuju da emigriraju u druge države ili regione u potrazi za boljim životom” (ibidem). S druge strane, prinudne migracije se odnose na „masovno iseljenje stanovništva sa jedne teritorije uslijed ratova, terorizma ili ekološkog zagađenja uzrokovanog upotrebom hemijskih agenasa” (ibidem).

Iako ne često, posmatrano historijski, događale su se i masovne migracije i uzrokovali su ih posebni razlozi, te su se događale u drugačijim društveno-ekonomskim kontekstima. Ipak, bez obzira na učestalost, zabrinjavajući je nedostatak institucionalne memorije o tome na koji način se pristupalo masovnim migracijama, odnosno koje su to najbolje i najpraktičnije lekcije identificirane i naučene, a posebno zabrinjava izostanak politika, normativnih akata, planova, procedura, smjernica, sposobnosti i kapaciteta potrebnih za pružanje adekvatnog odgovora (Mikac i Dragović, 2017, str. 132). Današnje migracije su u stalnom porastu „zbog kombinacije tzv. push i pull faktora, podražaja šireg konteksta društvenih promjena koji utiču na migracije, te izravnih poticaja njihovog nastanka” (ibidem: 137). Naime, push i pull faktori djeluju kao „nužni motivacijski faktori zbog kojih se osobe odlučuju na migracije” (ibidem). Push faktori „utjelovljuju razloge zbog kojih se osobe odlučuju na napuštanje određenog područja, dok pull faktori privlače migrante prema određenim zemljama ili područjima” (ibidem). Autori Mikac i Dragović ističu da „podražaji šireg konteksta društvenih promjena mogu imati različite dimenzije uzroka čiji efekti mijenjaju sudbine miliona ljudi i pogoduju velikim migracijskim valovima” (ibidem).

Savremene migracijske tokove karakterišu odrednice koje se razlikuju od onih iz ranijih epoha i migracijskih kretanja. Tako bi se osnovne karakteristike savremenih migracija mogle predstaviti u sedam osnovnih tačaka. Najprije, valja početi od toga da je udio neprijavljenih i ilegalnih migranata na izuzetno visokom nivou. Sljedeće obilježje savremenih migracija jeste da je evidentan porast broja migranata „u prolazu”, za razliku od ranijih vremena kada su doseljenici dolazili sa namjerom da ostanu u državi koju su izabrali. Treća karakteristika se odnosi na feminizaciju migracija, obzirom da je udio žena koje same kreću u migracije veći nego ikada. Dešava se da mnoge od njih ostavljaju djecu kod kuće na čuvanje rođacima, a nerijetko postaju i žrtve trgovine bijelim robljem i prostitucije. Četvrta karakteristika savremenih migracija odnosi se na porast mobilnosti studenata. Također, dolazi do porasta tzv. post-work, koji podrazumijeva mobilnost radnika unutar multinacionalnih korporacija, iz jedne države u drugu, na određeno vrijeme. Migracije 21. stoljeća obilježava i uvećan

udio izbjeglica i tražilaca azila. Dešava se i da se izbjeglice ponekad suočavaju sa neprijateljstvom stanovništva u tranzitnim državama i državama destinacija, kao i sa nastojanjem vlada razvijenih država da ograniče njihov priliv. Najzad, ovo stoljeće karakteriše i nova vrsta migranata, tzv. environmental refugees, koji su zbog klimatskih promjena i uništavanja životne sredine prinuđeni da traže nova staništa (Marković, 2018, str. 218).

ZAKONODAVNO PRAVNI I INSTITUCIONALNI OKVIR MIGRACIJA NA NIVOU BiH

Kada ljudi pređu granicu svoje države, svijet ih više ne posmatra kao ranije, mada oni toga možda još uvijek nisu svjesni. Sada imaju posebnu "etiketu ili status" - oni su migranti. Iz tih razloga se dešava da se često nalaze u inferiornom položaju u odnosu na one oko njih, koji posjeduju pasoš države u kojoj žive. Bez obzira na okolnosti njihovog putovanja, oni koji postaju migranti, obično dolaze u jedan novi, nepoznat i manje bezbjedan svijet. Bilo da su ušli sa dozvolom ili da nemaju lične isprave, migranti uglavnom uviđaju da imaju manje prava od državljanina države u kojoj žive. Stepen u kojima se ta prava krše i stepen u kojem su migranti isključeni iz pravne zaštite ili zadovoljenja, veoma se razlikuje od jedne države do druge (Radojković, 2014, str. 39).

Postoje brojni razlozi zbog kojih ljudi emigriraju, ali kada je riječ o neregularnim migrantima koji u neku državu ulaze bez predočavanja ličnih dokumenata ili u njoj ostaju nakon što im istekne dozvola, može se reći da je kod skoro svih njih, motivacija da ne budu vraćeni u državu porijekla toliko snažna, da su spremni da pristanu na mnoge teškoće i da budu lišeni svojih prava. Bilo da je razlog iseljavanja bijeg od rata, gladi, progona, prirodnih katastrofa, ekonomske depresije, ili samo da bi pronašao bolju priliku za bolji život, migrant često smatra da su nebezbjednost, ograničenja, a ponekad i bijeda u kojoj živi, ipak bolji nego situacija kod kuće. Mnogi i nemaju drugog izbora nego da odu. Oni koji imaju neke ograničene mogućnosti su spremni da rizikuju da izgube svoja prava u zamjenu za dobru šansu da ih kasnije steknu. To je ljudsko stanje sa kojim se politika i zakoni o migracijama bore, kojim upravljaju i koji ponekad i eksploatišu. Migracije zapravo predstavljaju „veoma napeto i sporno političko pitanje u većini država odredišta” (Radojković, 2014, str. 40). Kontrola nacionalnih granica smatra se suštinskim aspektom suverene države. Nacionalne političke rasprave o migracijama i migrantima mogu izazvati političku i društvenu zabrinutost za bezbjednost, nacionalni identitet, društvene promjene i ekonomsku neizvjesnost. Ove političke bitke se ispoljavaju i u nacionalnom pravu, kojim se uspostavlja okvir u kojem su ugrožena ljudska prava migranata. Pri tome se dešava da države usvajaju sve restriktivnija pravila, često podstaknute neprijateljstvom javnosti prema imigrantima. Takva politika i zakonodavstvo, kojima se ograničavaju zakonite migracije, često za posljedicu imaju povećanje udjela migranata bez ličnih isprava, koji se nalaze u akutnoj opasnosti od eksploatacije i zlostavljanja. Stoga su u pitanju suštinski interesi ne samo pojedinca, već i države (ibidem).

U Bosni i Hercegovini se trenutno odvija proces tzv. mješovitih migracija. Preklapaju se motivi migracija, tako da imamo strance koji su u potrazi za boljim uvjetima života/ekonomski migranti i strance koji traže utočište/osobe pod međunarodnom pravnom zaštitom. Bosna i Hercegovina je dominantno tranzitna zemlja za državljane Pakistana, Irana, Iraka, Maroka, Tunisa, Alžira, Libije, Sirije i Afganistana. Povećan priliv svih kategorija migranata i kontinuitet tog procesa, zahtijevaju „obavezu dodatne mobilizacije materijalnih, finansijskih i ljudskih resursa kojima BiH ne raspolaže” (Jukić, Mitrović i Džumhur, 2018, str. 58). S druge strane, treba istaknuti, da je složena ekonomska, politička i socijalna situacija u Bosni i Hercegovini uzrokom povećanog broja migracija i građana BiH, koji napuštaju državu (ibidem).

U kontekstu našeg istraživanja značajno je ukazati na neke podatke koji su sadržani u dokumentu koji nosi naziv Migracijski profil BiH, a odnose se na odbijanje ulaska i nezakonit prelazak državne granice. Migracijski profil BiH je inače nastao kao rezultat potrebe za uspostavljanjem mehanizma za prikupljanje statističkih podataka o migracijama i međunarodnoj zaštiti, sistema obrade migracijskih statistika, kao i sistema pravovremenog i kvalitetnog izvještavanja o migracijskim tokovima u Bosni i Hercegovini. Ovaj dokument ima za cilj osigurati Vijeću ministara BiH uvid u ključne trendove u oblasti migracija, a Ministarstvu sigurnosti mogućnost izrade kvalitetnih politika i usvajanja kvalitetnih propisa. Ovim aktom omogućava se

međunarodnim organizacijama nadležnim za oblast migracija potpuniji uvid u migracijske trendove u BiH (Sektor za imigraciju, 2020, str. 4).

Odbijanje ulaska je mjera koju u skladu sa Zakonom realizira Granična policija BiH, samo prema stranim državljanima i osobama bez državljanstva koji pokušavaju legalno preći državnu granicu Bosne i Hercegovine i ući u BiH, a da pri tome ne ispunjavaju Zakonom propisane uvjete za ulazak. U navedenim slučajevima Granična policija BiH odbija ulazak tim osobama, a sukladno odredbama propisanim Zakonom donosi i rješenje o odbijanju ulaska. Stranac ili osoba bez državljanstva može se na navedenu odluku žaliti Ministarstvu sigurnosti, ali podnošenje žalbe ne omogućava ulazak u BiH (Sektor za imigraciju, 2020, str. 16). Strancu koji ne ispunjava opće uvjete za ulazak u Bosnu i Hercegovinu na temelju člana 19. i 20. Zakona o strancima, niti se na njega primjenjuje međunarodni ugovor ili odluka o ulasku pod posebnim uvjetima, može biti odbijen ulazak u BiH (ibidem).

Što se tiče podataka sadržanih u dokumentu Migracijski profil BiH, a odnose se na odbijanje ulaska, važno je naglasiti da je broj odbijenih ulazaka u BiH od strane Granične policije BiH u 2019. godini iznosio 2.342 i povećan je za 26,39% u odnosu na 2018. godinu kada su odbijena 1.853 ulaska (Sektor za imigraciju, 2020, str. 5). Najveći broj odbijenih ulazaka u BiH u 2019. godini odnosi se na Tursku (1.069) i Kosovo (618), što iznosi 72% od ukupno odbijenih ulazaka u BiH. U pogledu državljanstva osoba kojima je odbijen ulazak u BiH vidljivo je iz Izvještaja o radu Granične policije BiH, da se državljanima Turske odbija ulazak zbog nemogućnosti dokazivanja svrhe namjeravanog boravka i neposjedovanje dovoljno sredstava za izdržavanje, dok se nositeljima putne isprave sa oznakom Kosovo ulaz odbija uglavnom zbog neposjedovanja važeće putne isprave i zbog neposjedovanja vize. Neophodno je napomenuti da u 2019. godini dolazi da pada broja odbijenih ulazaka koji se odnosi na državljane Srbije (52%), Hrvatske (33%), Austrije (14%), Kine (10%), Kosova (10%), i Njemačke (7%). U istom razdoblju dolazi i do značajnog porasta broja odbijenih ulazaka za državljane Turske, Iraka, Albanije, Pakistana i Kazahstana. Tokom 2019. godine odbijen je ulazak u BiH za 2.342 stranca, od toga su na kopnoj granici BiH 1.715, a na međunarodnim aerodromima 627 odbijena ulaska. Razlozi za odbijanje ulaska stranim državljanima u BiH bili su: nemogućnost dokazivanja ili pružanja informacija o svrsi namjeravanog boravka (36,68%); neposjedovanje vize za ulazak, boravak, prelazak preko teritorija BiH ili odobrenja boravka propisano Zakonom (24,25%); neposjedovanje važeće putne isprave (18,36%); neposjedovanje dovoljno sredstava za izdržavanje (12,38%); poništena ili ukinuta viza na ulasku u BiH (4,31%); te ostali razlozi (4,02%). Većina odbijenih prelazaka državne granice na graničnim prijelazima je zbog nemogućnosti dokazivanja svrhe namjeravanog boravka, zbog neposjedovanje vize za ulazak, te zbog neposjedovanja važeće putne isprave (Sektor za imigraciju, 2020, str. 18).

Nezakonit prelazak granice podrazumijeva osobe otkrivene u pokušaju ilegalnog prelaska državne granice Bosne i Hercegovine, prilikom ulaska ili izlaska iz BiH. Navedene osobe mogu biti državljani BiH, stranci ili osobe bez državljanstva (Sektor za imigraciju, 2020, str. 20).

Kada su u pitanju podaci koji se odnose na nezakonit prelazak državne granice, broj otkrivenih nezakonitih prelazaka državne granice Bosne i Hercegovine u 2019. godini iznosio je 5.859 (921 ilegalni ulazak i 4.938 ilegalnih izlazaka iz BiH) i povećan je za 30,52% u odnosu na 2018. godinu kada je iznosio 4.489 otkrivenih nezakonitih prelazaka granice (Sektor za imigraciju, 2020, str. 5). Prema raspoloživim podacima, u 2019. godini najviše otkrivenih nezakonitih prelazaka se odnosilo na državljane Pakistana, Iraka, Afganistana, Sirije i Irana, što predstavlja 74% od ukupnog broja nezakonitih prelazaka. Također, pored ovih gore navedenih državljana, uočen je i značajan porast otkrivenih nezakonitih prelazaka državne granice i državljana Maroka, Bangladeša, Alžira, Turske, Egipta, Indije i Tunisa. Primjetan je i pad nezakonitih prelazaka državne granice državljana Irana i Libije. Prema podacima iz Izvještaja o radu Granične policije BiH „na graničnim prijelazima u 2019. godini (ukupno ulaz i izlaz) registrirano je 440 (na ulazu 129 + na izlazu 311) osoba u ilegalnom prelasku državne granice, a izvan graničnog prijelaza (granični pojas) 5.419 (na ulazu 792 + na izlazu 4.627) osoba”, dok je „tokom 2018. godine na graničnim prijelazima (ukupno ulaz i izlaz) registrirano 617 (na ulazu 232 + na izlazu 385) osoba u ilegalnom prelasku državne granice, a izvan graničnog prijelaza (granični pojas) 3.872 (na ulazu 2.660 + na izlazu 1.212) osobe” (ibidem: str. 21). Navedeni podaci ukazuju na tendenciju većeg broja ilegalnih prelazaka državne granice izvan graničnih prijelaza (ibidem). U 2018. godini, ilegalni izlasci su činili 35,57% od ukupnog broja

osoba otkrivenih u ilegalnom prelazaku državne granice (4.489), dok je ovaj postotak u 2019. godini iznosio 84,28% od ukupnog broja osoba otkrivenih u ilegalnom prelasku državne granice (5.859). Iz navedenih pokazatelja uočava se da je u 2019. godini daleko veći broj ilegalnih izlazaka iz BiH (84%), nego ulazaka (16%). Što se tiče kopnene granice, informacije Granične policije BiH govore da se veći broj ilegalnih prelazaka (ulazaka i izlazaka) registrira izvan samih graničnih prijelaza (ibidem: str. 22).

Kada govorimo o domaćem pravnom okviru regulisanja oblasti migracija, odnosno uspostavljenom zakonodavnom pravnom okviru na nivou BiH, bitno je pomenuti sljedeće standarde koji se odnose na oblast migracija sa naznakom relevantnih odredbi:

- 1) Ustav BiH (Član II. Ljudska prava i međunarodni standardi, st. 1., 2. i 4.);
- 2) Ustav FBiH (II. Ljudska prava i osnovne slobode, čl. 2.);
- 3) Ustav RS (Preambula Ustava i čl. 10.);
- 4) Statut BD BiH (čl. 13.);
- 5) Zakon o graničnoj policiji BiH (čl. 7. st. 1., 5. i 9.);
- 6) Zakon o graničnoj kontroli (čl. 2 st. 1 tačke: a, b, c, d i e, čl. 2., čl. 29., čl. 30-31. i čl. 62.)
- 7) Zakono o državljanstvu BiH (čl. 1);
- 8) Zakon o strancima (čl. 10., čl. 12-14., čl. 16., čl. 23., čl. 24. st. 2. i čl. 25.);
- 9) Zakon o azilu (čl. 31-32.).

Institucionalni okvir na nivou BiH u oblasti migracija je uspostavljen mjerodavnim odredbama dva zakona, i to Zakona o strancima i Zakona o azilu. U skladu sa navedenim, institucije koju se formalno pravno relevantne za postupanje u oblasti migracija na nivou BiH, a prema članu 3. stav 1 Zakona o strancima su sljedeće:

- 1) Vijeće Ministara BiH;
- 2) Ministarstvo sigurnosti BiH;
- 3) Ministarstvo vanjskih poslova BiH;
- 4) Ministarstvo civilnih poslova BiH;
- 5) Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH;
- 6) Služba za poslove sa strancima;
- 7) Granična policija BiH;
- 8) Ostala policijska tijela u BiH;
- 9) Agencija za rad i zapošljavanje BiH, i
- 10) druga nadležna tijela.

Bitno je naglasiti da je prethodno navedena lista institucija (prema članu 3. stav 1 Zakona o strancima) nadležnih za postupanje u oblasti migracija na nivou BiH, proširena u čl. 3. Zakona o azilu, u smislu da se uz prethodno navedene institucije, navodi nadležnost i Suda BiH.

MEĐUNARODNOPRAVNI OKVIR SAVREMENIH MIGRACIJA

Kada su tokom 80-ih i 90-ih godina prošlog stoljeća „države tzv. zapadnog svijeta bile izložene pojačanom prilivu migranata”, reagirale su „pooštavanjem graničnih kontrola i postupaka”, što je rezultiralo time da su se „migranti sve više obraćali kriminalnim skupinama krijumčara radi omogućavanja nezakonitog ulaska na područje željene države odredišta”. Kako navodi autor Šošić, pri tome treba imati na umu da je pojam migranta širi od pojma izbjeglice. Iz tog razloga pravo na međunarodnu zaštitu prema međunarodnom izbjegličkom pravu ostvaruju samo oni migranti koji ispunjavaju međunarodnim pravom propisane uvjete, povezane napose sa strahom od progona u vlastitoj državi. Drugim riječima „migranti koji na put kreću iz ekonomskih pobuda⁹², a njihov broj globalno posmatrajući preteže, nisu izbjeglice u smislu međunarodnog prava” (Šošić, 2018, str. 88).

Mnogi teoretičari međunarodnih odnosa procjenjuju da će 21. stoljeće biti zapravo stoljeće migracija, a u prilog tome ističu činjenicu da je na njegovom početku bilo više međunarodnih migranata nego ikada u historiji, za razliku od 20. stoljeća, koji je većim dijelom bio prevashdno

⁹² Pravi razlozi kretanja migranta nisu u potpunosti razjašnjeni, iako se naziru značajniji ekonomski aspekti migracija.

detreminisan interno raseljenim licima, kao nosiocima migracionih procesa, što je bio slučaj sve do posljednje njegove decenije (Blagojević i Milosavljević, 2016, str. 80). Uprkos činjenici da ne postoji opšteprihvaćena definicija migranata na međunarodnom nivou, termin migrant najčešće se koristi za označavanje onih osoba koje migriraju slobodno zbog „lične udobnosti”, odnosno tzv. dobrovoljne migracije. Ona podrazumijeva izostanak intervencije nekog vanjskog faktora, kojem se nije moguće oduprijeti. Ovdje svakako ne treba računati turiste (ibidem: str. 80).

Migranti opšte uzev, a naročito migranti bez ličnih isprava⁹³, teško ili uopšte ne mogu da pristupe djelotvornom pravnom lijeku za povrede svojih ljudskih prava. U većini slučajeva im nacionalno zakonodavstvo ne obezbeđuje pravni lijek ili stvara brojne prepreke da pristupe istom, poput prijetnje da će biti automatski protjerani ili deportovani kad stupe u kontakt s vlastima. Međunarodno pravo, a naročito međunarodno pravo ljudskih prava i međunarodno izbjegličko pravo mogu da pruže odgovor, iako nepotpun, na ovaj problem. Pravni sistemi država sve su otvoreniji uticaju međunarodnog prava. U mnogim je državama sada moguće pozvati se, na ovaj ili onaj način, na međunarodno pravo pred domaćim sudom kako bi se izdejstvovali poštovanje i primjena ljudskih prava, uključujući i za migrante. Čak i u državama u kojima to nije moguće, ili u slučaju kada se pozivanje na međunarodno pravo ljudskih prava pokaže neuspješnim u nacionalnom sistemu, ako je konkretna država potpisnica međunarodnog ili regionalnog ugovora o ljudskim pravima, često je tu državu moguće osporavati na međunarodnom nivou zbog njenog propusta. Međunarodno pravo može predstavljati moćan mehanizam za promjene, i to bilo promjene konkretne situacije pojedinačnog migranta, pružanjem zadovoljenja pred domaćim sudovima, bilo radi unaprijeđenja politike ili zakona koji mogu ublažiti situaciju migranata, posredstvom podnošenja pritužbi međunarodnim mehanizmima (Radojković, 2014, str. 42).

Član II Ustava BiH je naslovljen Ljudska prava i osnovne slobode, a u kontekstu našeg istraživanja je značajan stav 1 ovog člana. Naime, u stavu 1 koji nosi naziv Ljudska prava se navodi da će „Bosna i Hercegovina i oba entiteta osigurati najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda”. Kada govorimo o međunarodno pravnom okviru regulisanja oblasti migracija, odnosno međunarodnim standardima u oblasti migracija, nepohodno je pobrojati relevantne instrumente ljudskih prava Ujedinjenih nacija i Vijeća Evrope koje je Bosna i Hercegovina ratificirala. U tom smislu valja naglasiti da su temeljni instrumenti koji na određeni način mjerodavnim odredbama regulišu oblast migracija, a koji su doneseni pod okriljem Ujedinjenih naroda, sljedeći:

1. Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (Universal Declaration of Human Rights);
2. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (International Covenant on Civil and Political Rights);
3. Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights);
4. Konvencija o statusu izbjeglica iz 1951. godine i Protokol o statusu izbjeglica iz 1967. (The 1951 Convention relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol);
5. Deklaracija o teritorijalnom azilu (Declaration on Territorial Asylum);
6. Konvencija Ujedinjenih naroda protiv torture i drugih surovih, neljudskih i ponižavajućih kazni ili postupaka (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment);
7. Konvencija o smanjenju broja osoba bez državljanstva (Convention on the Reduction of Statelessness);
8. Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta (Convention on the Rights of the Child);
9. Međunarodna konvencija o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihovih porodica (International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families).

⁹³ Neposjedovanje ličnih isprava kod migranta predstavlja veliki problem u utvrđivanju stvarnog identiteta, kao i nemogućnost utvrđivanja sveukupnih karakteristika lica, a posebno bezbjednosnog profila, što službama bezbjednosti predstavlja najozbiljniji problem u profesionalnoj aktivnosti.

Temeljni instrument koji je donesen pod okriljem Vijeća Evrope i ratificiran od strane BiH kao međunarodni ugovor, a koji na određeni način mjerodavnim odredbama reguliše oblast migracija, jeste Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms), kao i Protokol br.4 uz Konvenciju. Pri tome valja naglasiti da se u članu II Ustava BiH koji je naslovljen Ljudska prava i osnovne slobode, u njegovom stavu 2 koji nosi naziv Međunarodni standardi navodi: "Prava i slobode predviđeni u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i u njenim protokolima se direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Ovi akti imaju prioritet nad svim ostalim zakonima". Kao sljedeći značajan instrument treba pomenuti i Revidiranu evropsku socijalnu povelju (Revised European Social Charter).

STANJE SIGURNOSTI I KRIMINALNE RADNJE NA PODRUČJU UNSKO-SNSKOG KANTONA (USK)

Na osnovu pokazatelja o zemljama porijekla struktura migranata u procentima po državama porijekla za prvih deset prikazana je u tabeli 1.

Tabela 1. Struktura migranata prema zemlji porijekla

R.br.	Država porijekla	%
1	Avganistan	27,76%
2	Pakistan	22,6%
3	Bangladeš	19,36%
4	Maroko	9,73%
5	Irak	4,25%
6	Iran	3,29%
7	Alžir	2,56%
8	Egipat	2,18%
9	Sirija	1,24%
10	Indija	0,89%
11	Ostali	6,14%

Od početka 2019. godine na području Unsko-sanskog kantona (USK) u kontinuitetu traje pojava enormnog priliva i prisustva većeg broja stranaca-migranata iz Sirije, Libije, Afganistana, Pakistana, Alžira, Maroka, Tunisa, Palestine, Iraka, Irana i drugih blisko-istočnih i afričkih zemalja, a koji su ilegalno ušli u Bosnu i Hercegovinu iz država Crne Gore i Srbije. Ono što je evidentno jeste permanentno nastojanje migrantskih skupina da otputuju u zemlje Zapadne Evrope, koristeći se državom Bosnom i Hercegovinom kao tranzitnom destinacijom. Koristeći pravo slobode kretanja u BiH iz Zakona o strancima BiH i Zakona o azilu BiH, migranti iz svih dijelova BiH dolaze na područje Unsko-sanskog kantona i duž cjelokupne državne granice svakodnevno pokušavaju ilegalno preći u Republiku Hrvatsku, gdje u najvećem broju slučajeva bivaju spriječeni od strane hrvatske policije i vraćeni nazad u BiH, odnosno na područje USK-a⁹⁴

U toku 2019 god. policijski službenici Uprave policije Ministarstva unutrašnjih poslova USK-a evidentirali su 205 krivičnih djela koja su počinili migranti i to: a) 1 KD „ubistvo“; b) 4 KD „ubistvo u pokušaju“; c) 2 KD „nanošenje TTP“; d) 5 KD „nanošenje LTP“; e) 1 KD „učestvovanje u tuči“; f) 2 KD „ugrožavanje sigurnosti“; g) 11 KD „narušavanje nepovredivosti doma“; h) 1 KD „nasilje u porodici“; i) 7 KD „posjedovanje i omogućavanje uživanja opojnih droga“; j) 3 KD „neovlaštena

⁹⁴ Informacija o stanju sigurnosti na području Unsko-sanskog kantona za 2019. Godinu; Uprava policije MUP-a USK-a, 2019, str. 2.

proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga“; k) 5 KD „razbojništvo“; l) 43 KD „teška krađa“; m) 63 KD „krađa“; n) 31 KD „oštećenje tuđe stvari“; o) 12 KD „oduzimanje tuđe pokretnine“; p) 4 KD „napad na OSL“; q) 2 KD „nasilničko ponašanje“; r) 2 KD „izazivanje opće opasnosti“; s) 3 KD „paljevina“; t) 2 KD „skidanje službenog pečata ili znaka“, u) 1 KD „sprečavanje službene osobe u vršenju poslova sigurnosti“⁹⁵

Za prethodno navedena krivična djela prijavljeno je 237 migranata, gdje su 222 lica zadržana u prostoriji za zadržavanje (za 66 lica izrečne su mjere protjerivanja). Poređenja radi, u odnosu na 2018. godinu (77 krivičnih djela) broj krivičnih djela je povećan za 128 KD ili 100 %. Kada su u pitanju počinjena krivična djela, prema počiniocima su poduzimane zakonom propisane mjera i radnje iz nadležnosti Uprave policije Ministarstva unutrašnjih poslova USK-a u 2019. godini evidentiran je i određen broj krivičnih djela po nepoznatom počiniocu, za koje postoje osnovane sumnje i operativni podaci da su ih počinili migranti, ali isti nisu pronađeni (Uprava policije MUP-a USK-a, 2019, str. 4).

U evidentiranih 107 slučajeva narušavanja javnog reda i mira bitno je naglasiti da su migranti počinili 175 prekršaja (Zakon o Javnom redu i miru, prekršaji po općinskim odlukama i prekršaje iz ostalih propisa) i to kako brojčano slijedi: a) tuča - fizički napad – 33; b) vika, galama, drsko ponašanje – 12; c) naročito drsko ponašanje – 16; e) uživanje droga na javnom mjestu – 6; f) prosjačenje/skitnja – 15; g) nepostupanje po naredbi OSL – 2; h) konzumiranje alkohola na javnom mjestu – 3; i) neovlašteno zalaženje i zadržavanje u napuštenim privatnim i državnim objektima – 72; j) nošenje predmeta podesnih za nanošenje povreda – 1; k) izazivanje osjećaja ugroženosti – 7; l) učestovanje u tuči – 5; m) vršenje nužde na javnom mjestu – 1, n) propuštanje dužnog staranja nad maloljetnikom – 1 (Uprava policije MUP-a USK-a, 2019, str. 4-5).

Za navedene počinjene prekršaje prijavljeno je 269 migranata, za 87 migranata određene su mjere pritvora, dok su za 7 lica izrečene mjere protjerivanja. U Bihaću su sva lica predana Terenskom uredu za strance. Ukoliko pravimo poređenje u odnosu na 2018. godinu (62 prekršaja), broj prekršaja je povećan za 113 prekršaja ili 100 %. Također je u odnosu na 2018. godinu (42 narušavanja) povećan i broj narušavanja javnog reda i mira za 65 ili 100 % (Uprava policije MUP-a USK-a, 2019, str. 4-5).

Kada je u pitanju izvještajni period, analiza pokazuje da su policijski službenici Uprave policije Ministarstva unutrašnjih poslova USK-a evidentirali ukupno 27 krivičnih djela koja su počinjena na štetu migranata, i to kako slijedi: a) „krijumčarenje osoba“ – 13; b) „ubistvo u pokušaju“ – 1; c) „prijevara“ – 2; d) „razbojništvo“ – 2; e) „iznuda“ – 1; f) „teška KD protiv sigurnosti javnog prometa“ – 2; g) „nanošenje LTP“ – 2; h) „nasilničko ponašanje“ – 2; i) „primanje dara ili drugih oblika koristi“ – 1, j) „razbojništvo u pokušaju“ – 1 (Uprava policije MUP-a USK-a, 2019, str. 5).

Za prethodno navedena krivična djela prijavljeno je 38 lica (od toga 36 BH državljana i 2 migranta), od kojih 30 zadržano u prostorijama za zadržavanje, a za dva lica (migranta) izrečne su mjere protjerivanja. U odnosu na 2018. godinu (15 krivičnih djela) broj krivičnih djela na štetu migranata je povećan za 12 krivičnih djela ili 80 % (Uprava policije MUP-a USK-a, 2019, str. 5).

Na štetu migranata evidentirana su i 3 slučaja narušavanja javnog reda i mira, u kojima su počinjena tri prekršaja (tuča, fizički napad - 2 i nošenje predmeta pogodnih za nanošenje povreda - 1). Za počinjeni prekršaj prijavljeno je 13 lica (BH državljeni). Poređenja radi, u odnosu na 2018. godinu (2 prekršaja) broj prekršaja je povećan za 1 prekršaj ili 50 %. Treba naglasiti da je u odnosu na 2018.godinu (2 narušavanja) povećan i broj narušavanja javnog reda i mira za 1 ili 50 % (Uprava policije MUP-a USK-a, 2019, str. 5).

Policijski službenici su također evidentirali i 963 ostala događaja - incidenta, u koja su bili uključeni migranti (od toga: Bihać - 379, Cazin - 102, Ključ - 2, Velika Kladuša - 437, Bosanska Krupa - 24 i Bužim - 19). Ukoliko poredimo evidentirane ostale događaje od strane policijskih službenika u odnosu prethodnu godinu, valja naglasiti da je u tom smislu prisutno povećanje evidentiranih ostalih događaja u odnosu na 2018. godinu za 252 ili 35,4 % (ibidem).

⁹⁵Informacija o stanju sigurnosti na području Unsko-sanskog kantona za 2019. Godinu, Uprava policije MUP-a USK-a, 2019, str. 4.

Prilikom obavljanja poslova i zadataka od strane policijskih službenika Uprave policije Ministarstva unutrašnjih poslova USK-a, povrijeđeno je 14 policijskih službenika i to TTP-1 i LTP-13. Kada je u pitanju pružanje asistencije, u izvještajnom periodu su policijski službenici pružili ukupno 64 asistencije Kantonalnoj upravi za inspeksijske poslove USK-a, prilikom inspeksijskog nadzora stambenih objekata za koje se sumnja da pružaju usluge smještaja migrantima, 23 asistencije inspektorima Ministarstva sigurnosti – Terenski ured Bihać prilikom nadzora stambenih objekata za koje se sumnja da pružaju usluge smještaja migrantima, 6 asistencija Domu zdravlja Bihać i 2 Odsjeku za sprječavanje privrednog, kompjuterskog kriminala i korupcije SKP MUP USK-a (Uprava policije MUP-a USK-a, 2019, str. 5).

ZAKLJUČAK

Problem migrantske krize izaziva veliko interesovanje evropske, ali i svjetske javnosti, obzirom da je na evropskom tlu već nekoliko godina prisutna kriza koja je vezana uz ogroman priliv migranata. Analizirajući trenutnu situaciju na području Bosne i Hercegovine, a posebno Unsko-sanskog kantona kada su u pitanju migracijska kretanja, dolazimo do jasnih pokazatelja o nepostojanju adekvatnih zajedničkih mehanizama po osnovu kojih bi se moglo uspješno odgovoriti na sigurnosne izazove s kojima se suočava BiH uslijed nastale situacije. Evidentno je da Bosna i Hercegovina pored nepostojanja zajedničkih mehanizama za suzbijanje migrantske krize, istovremeno ne posjeduje niti razvijene kapacitete za njihov prihvati i zadržavanje na tlu države.

Najnovija bezbjednosna događanja na području Unsko sanskog kantona ukazuje da se problem migratske krize veoma ozbiljan i da sa kriminogenog stanoviša predstavlja ozbiljnu prijetnju sveukupnoj bezbjednosti/sigurnosti građana, imovine na području kanona i šire. Krivična djela koja vrše migranti značajno narušavaju stanje bezbjednosti, kako po migrante tako i po građane Unsko sanskog kantona. Visina materijalne štete koju su pričinili migranti (provale objekata, krađe, paljevine i dr) u rau nisu istaknute, jer ne posjedujemo konkretne podatke, ali se može konstatovati da je šteta ogromna⁹⁶. Problem migrantske krize neće nestati sam od sebe, niti će se mnogobrojni izazovi s kojima se suočava Bosna i Hercegovina sami od sebe riješiti. Iluzorna su očekavanja da će neko drugi preuzeti ulogu za rješavanje nagomilanih problema do kojih je došlo na području BiH uslijed masovnog priliva migranata, zbog čega je neophodna odlučna aktivnost nadležnih državnih organa Bosne i Hercegovine.

Sasvim je jasno da su dosadašnja normativna, institucionalna i organizaciona rješenja koja su se odnosila na oblast migracija bila kratkoročnog karaktera, te da je nužno da se problemu migrantske krize pristupi svestrano i sistemski s ciljem prije svega utvđivanja uzroka i posljedica migrantskog fenomena, a potom i uspostavljanja adekvatnih institucionalnih i normativnih mehanizama koji će biti u službi dugoročnog rješavanja sve prisutnog problema.

LITERATURA

- Blagojević, V. i Milosavljević, B. (2016), Političko-pravni okvir savremenih migracija u jugoistočnoj Evropi, Vojno delo, vol. 68, br. 3, str. 75-93. Beograd: Ministarstvo odbrane Srbije - Vojnoizdavački zavod.
- Informacija o stanju sigurnosti na području Unsko-sanskog kantona za 2019. godinu, Broj: 05-04/04-1-05-49/19. str. 1-31. Bihać: Sektor za planiranje, analitiku, koordinaciju, pravne i kadrovske poslove Uprave policije .
- Informacija o stanju sigurnosti na području Unsko-sanskog kantona za period januar-juni 2020. godine, Broj: 05-04/04-1-04-30/20, str. 1-25. Bihać: Sektor za planiranje, analitiku, koordinaciju, pravne i kadrovske poslove Uprave policije .
- Jukić, N., Mitrović Lj. i Džumhur, J. (2018). Specijalni izvještaj o stanju u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini, str. 1-72. Banja Luka: Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH.

⁹⁶ Pored direktne štete koju pričinjavaju migranti, mora se istaći i indirektna šteta koja se posebno ogleda u slabljenju turističkih posjeta Nacionalnom parku „Una“ zbog prisustva velikog broja migranta i njihovog sveukupnog ponašanja.

- Maksimović, M. (2018), Migraciji ljudskiresursiu kontekstuglobalizacije. U Lutovac, Z. i Mrđa, S. Zbornik radova Savremene migracije i društveni razvoj:interdisciplinarna perspektiva. (str. 191-201). Beograd: Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu.
- Marković, A. (2018), Prekarnost i migranti: prolazni izazov ili pretnja za sigurnost i stabilnost neoliberalizma. U Lutovac, Z. i Mrđa, S. Zbornik radova Savremene migracije i društveni razvoj:interdisciplinarna perspektiva. (str. 215-227). Beograd: Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu.
- Migracijski profil Bosne i Hercegovine za 2019. godinu, str. 1-19. Sarajevo: Ministarstvo sigurnosti BiH, Sektor za migracije.
- Mijalković, S. i Petrović, I. (2016), Bezbjednosni rizici savremenih migracija, NBP - Žurnal za kriminalistiku i pravo, 1(1), str. 1-18. Beograd: Kriminalističko-policijska akademija.
- Mikac, R. i Dragović, F. (2017), Masovne migracije: izazovi, posljedice i put naprijed. Forum za sigurnosne studije, 1(1), str. 130-152. Zagreb: Fakultet političkih znanosti – Centar za međunarodne i sigurnosne studije.
- Pejanović, Ljubo S. (2017), Uzroci migracija i izbjeglička kriza na Balkanu i u Evropi, CIVITAS, 7(1), str. 79-88. Novi Sad: Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkatić.
- Radojković, J. (2017). Migracije i međunarodno pravo ljudskih prava, Vodič za praktičare br. 6, Dopunjeno izdanje, Beograd: Beogradski centar za ljudska prava.
- Stanković, V. i Milosavljević, Z. (2018), Ekonomski činioci migracija u državama članicama Evropske unije. U Lutovac, Z. i Mrđa, S. Zbornik radova Savremene migracije i društveni razvoj: interdisciplinarna perspektiva. (str. 203-214). Beograd: Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu.
- Šošić, Trpimir M. (2018), Međunarodnopravni aspekti suradnje država u borbi protiv krijumčarenja migranata morem, Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, 9(1), str. 87-110. Zagreb: Akademija pravnih znanosti Hrvatske.

UTAVNI PROPISI I ZAKONI

- Ustav BiH, Aneks IV Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini potpisanog dana 14.12.1995. godine.
- Ustav FBiH, „Službene novine Federacije BiH“ br. 1/94, 13/97, 16/02, 22/02, 52/02, 18/03, 63/03, 9/04, 20/04, 33/04, 72/05, 71/05, 88/08.
- Ustav RS, „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 21/9 – pročišćeni tekst, 28/94, 8/96, 13/96, 15/96, 16/96,21/96, 21/02, 26/02, ispravak, 30/02, ispravak, 31/02, 69/02, 31/03, 98/03, 115/05, 117/05 i 48/11.
- Statut Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, “Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH“, br. 17/08 i 39/09.
- Zakon o azilu, “Službeni glasnik BiH“, broj 11/16; Ispravka Zakona o azilu,“Službeni glasnik BiH“, broj 16/16.
- Zakono o državljanstvu BiH, “Službeni glasnik BiH“, br. 4/97, 13/97, 41/02, 6/03 i 14/03.
- Zakon o graničnoj policiji Bosne i Hercegovine,“Službeni glasnik BiH“, br. 50/04, 27/07 i 59/09.
- Zakon o graničnoj kontroli,“Službeni glasnik BiH“, br. 53/09, 54/10 i 47/14.
- Zakon o strancima,“Službeni glasnik BiH“, 88/15.

INTERNATIONAL PRIMARY AND CRIMINOGENIC ASPECTS OF THE MIGRATORY CRISIS IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Mile Matijević¹, Ajna Jodanović²

University of Business Studies, Faculty of Law, Jovana Dučića 23a, 78 000 Banja Luka, Bosnia and Herzegovina, matijevicdrmile@gmail.com

University of Bihać, Faculty of Law, Mehe Hadžiabdića bb, 77 000 Bihać, Bosnia and Herzegovina

ABSTRACT

Thousands of migrants from various Asian countries have been staying in Bosnia and Herzegovina for several years. Their movement to the desired destination stopped in Bosnia and Herzegovina due to the impossibility of entering the countries of the European Union. With their arrival, stay in Bosnia and Herzegovina, the migrant violates numerous international first movements of citizens in sovereign states, starting with illegal entry into the state, lack of valid documents, non-registration of residence, etc. For a long time, the competent state authorities at the level of Bosnia and Herzegovina have failed to find a successful model for resolving the migrant crisis. They are mostly satisfied with "partial" solutions, shifting responsibility to each other, without the ultimate real desire and success to provide security to the citizens of Bosnia and Herzegovina in the areas where migrants live. From the criminological aspect, the stay and behavior of migrants is especially problematic. Namely, there are numerous crimes committed by migrants, such as theft, aggravated theft, endangering safety, murder, bodily injury, etc. The paper will present the current period of international legal norms, as well as the degree of criminogenicity of residence and behavior of migrants in Bosnia and Herzegovina, especially in the Una-Sana Canton, where this problem is most pronounced.

Keywords: Migrants, international law, Una-Sana Canton, crime, residence, theft, murder